

AȘEZAREA FEUDALĂ TIMPURIE DE LA MOLDOVA VECHE „RÎT“ (JUDEȚUL CARAȘ-SEVERIN)

Stațiunea arheologică numită chiar în titlul acestui material a fost de mai multe ori, însă, cu destulă aproximație, semnalată¹ în hotarul orașului Moldova Nouă. Localizată în cele din urmă, a început să fie și cercetată, la Moldova Veche pe terasa mijlocie a Dunării, în punctul numit *Rît*². Acest toponimic local se referă la o suprafață de teren situată între șosea și Dunăre, în dreptul blocurilor de locuințe nr. 5—8 din Orașul Nou (Moldova Veche)³, la aproximativ un kilometru distanță spre vest de clădirea Căpităniei, portului. Zona respectivă, cu împrejurimile ei, au mai fost amintite, după cum se pare, și cu nouă decenii în urmă, de către B. Milleker, care semnală în repertoriul său și descoperirile arheologice din cuprinsul Clisurii⁴.

Ulterior, într-o perioadă relativ apropiată, o dată cu semnalarea vestigiilor prefeudale și feudale timpurii găsite în locul *Uncă* de pe Insula Decebal⁵, împrejurimile localității Moldova Veche sînt amintite din nou cu ocazia descoperirii unor materiale preistorice⁶. Arheologii Grupului de cercetări complexe „Porțile de Fier“, indică drept loc de descoperire al acestor vestigii terasa mijlocie a Dunării în dreptul km. 102 de pe vechea șosea Baziaș — Moldova Veche — Orșova⁷.

Primele obiecte arheologice provenind de la *Rît* au ajuns în colecțiile Muzeului de istorie al județului Caraș-Severin din Reșița, destul de

¹ B. Milleker, *Delm*, III, Timișoara, 1906, p. 287; Al. Moisi, *Monografia Clisurii*, Oravița, 1938, p. 171—173; D. Tudor și colaboratorii, în *SCIV*, 16, 2, 1965, p. 401 și fig. 4/1; C. S. Nicolăescu-Plopșor și colaboratorii, în *Comunicări*, seria arheologică, IV, Craiova, 1968, p. 26—28, 32; R. Petrovsky în *Banatica*, IV, 1977, p. 443.

² În vara anului 1970, Gh. Lazarovici, colaborator extern al Muzeului județean de istorie din Reșița (în continuare MJIR), execută în acest punct și un sondaj, însă materialele arheologice găsite cu acest prilej s-au rătăcit, se pare, printre materialele transportate de Grupul de cercetări complexe „Porțile de Fier“, în posesia noastră păstrîndu-se doar însemnările și documentația fotografică.

³ Cartier de blocuri construit spre vest în prelungirea Moldovei Vechi — de-a lungul Dunării — care la rîndul ei, din anul 1954, este localitate componentă a orașului Moldova Nouă.

⁴ B. Milleker, *op. cit.*, p. 287—294.

⁵ D. Tudor și colaboratorii, *op. cit.*, p. 401; M. Comșa, în *In Memoriam Constantin Daicoviciu*, Cluj-Napoca, 1974, p. 93.

⁶ Gh. Lazarovici, în *ActaMN*, VI, 1969, p. 5.

⁷ D. Tudor și colab., *op. cit.*, p. 401; Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 5.

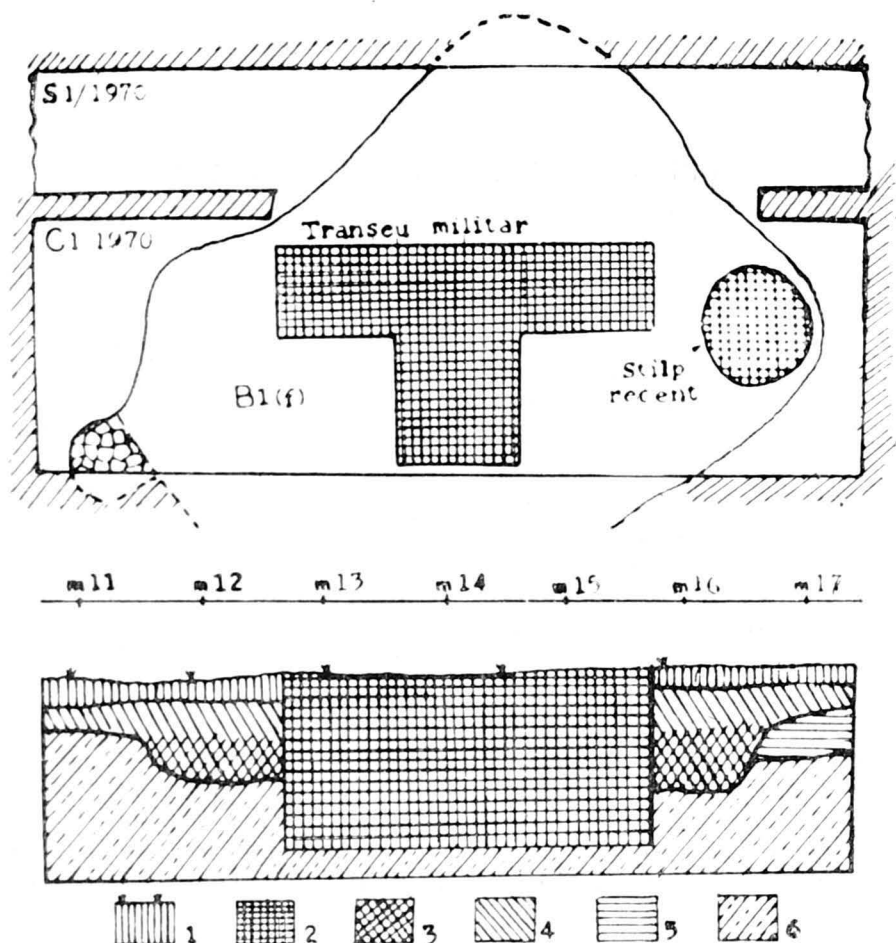

Fig. 1. — a. Complexul de locuire nr. 1 cercetate în vara anului 1970;
b. Profilul secțiunii S₁/1970.

tîrziu, după o periegheză efectuată în primăvara anului 1969⁸. Din vara anului următor, au fost inaugurate acțiunile sistematice pentru cercetarea noului obiectiv, executîndu-se un sondaj⁹, prin care s-a urmărit, mai întîi, verificarea stratigrafiei pe o anumită porțiune a terasei de la Rit. Aici, chiar după efectuarea lucrărilor agricole din primăvara anului 1970, au fost găsite materiale neolitice — diferite silexuri și fragmente de ceramică atribuite culturii Starčevo-Criș¹⁰.

⁸ Periegheza a fost efectuată de Gh. Lazarovici și de subsemnatul, materialele la MJIR, inedite.

⁹ I. Uzun și Gh. Lazarovici, în *Crisia*, 1974, p. 48.

¹⁰ Informații Gh. Lazarovici căruii îi mulțumim și pe această cale, întrucît materialele în chestiune s-au rătăcit, vezi și supra nota 2.

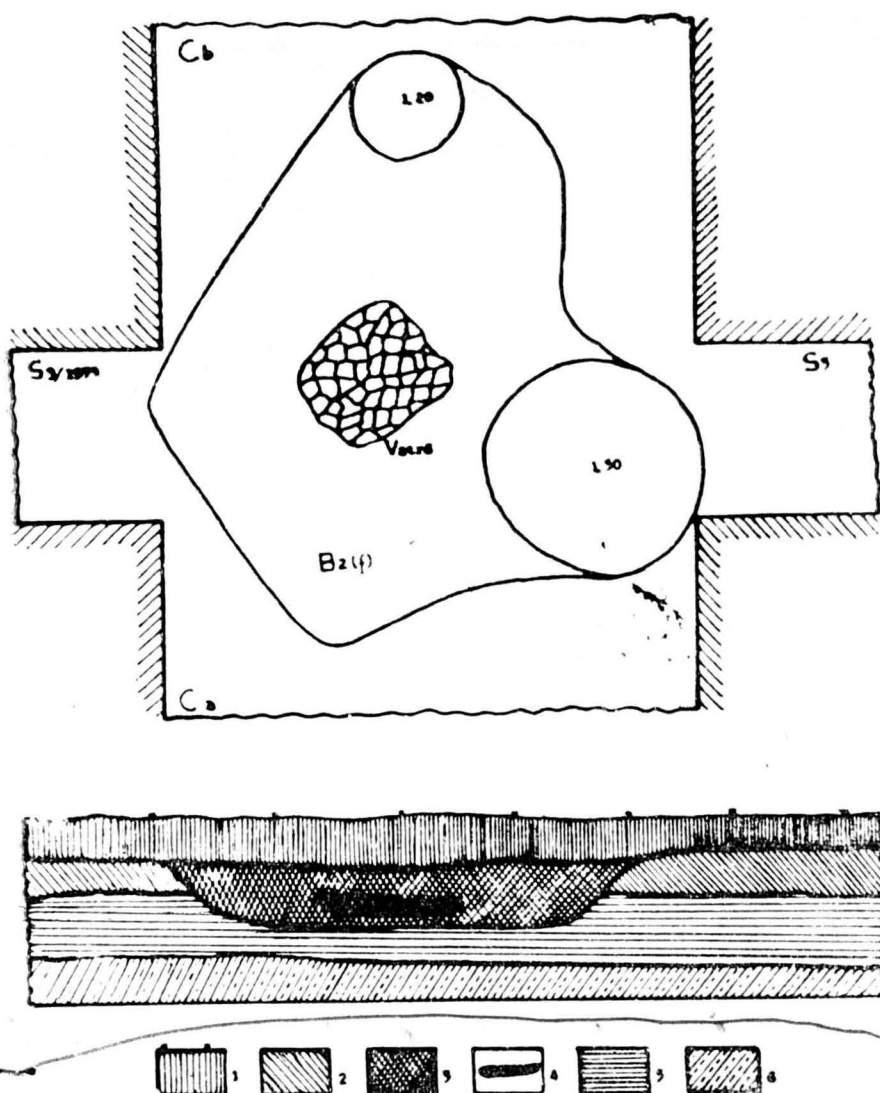

Fig. 2. — a. Planul locuinței nr. 2; Profilul secțiunii S₃/1975.

ția est-vest și dimensiunile de 32,50 × 1 m. Sub humusul recent care nu depășește 0,40 m grosime, au apărut fragmente ceramice feudale timpurii, însă, după cum au confirmat cercetările ulterioare, niciunde în zona cercetată nu s-a putut constata existența unui strat de cultură propriu-zis. La 18 m de capătul vestic, secțiunea S₁ a tăiat un complex de locuire determinând deschiderea unei casete între metrii 16—22,50, pe direcția est-vest. Complexul de locuire găsit aici (notat semibordeiul nr. 1), de formă rectangulară, era, din păcate, parțial distrus datorită unor excavații relativ recente executate de-a lungul malului Dunării.

În prima campanie a fost trasată o secțiune de verificare, (notată în plan S₁/1970) la 68 m spre sud de bordura șoselei, cu orientarea pe direc-

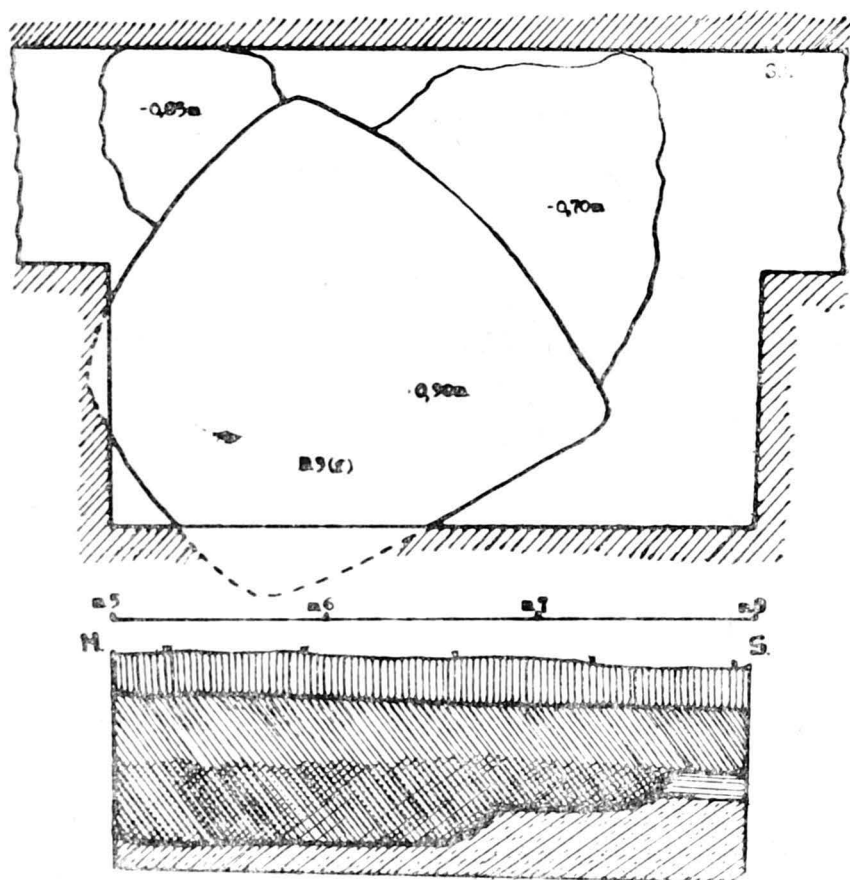

Fig. 3. — a Planul complexului B3 (f); b. Profilul secțiunii S₂ din anul 1975.

ția est-vest și dimensiunile de 32,50 × 1 m. Sub humusul recent care nu depășește 0,40 m grosime, au apărut fragmente ceramice feudale timpurii, însă, după cum au confirmat cercetările ulterioare, niciunde în zona cercetată nu s-a putut constata existența unui strat de cultură propriu-zis. La 18 m de capătul vestic, secțiunea S₁ a tăiat un complex de locuire determinând deschiderea unei case între metrii 16–22,50, pe direcția est-vest. Complexul de locuire găsit aici (notat semiborderul nr. 1), de formă rectangulară, era, din păcate, parțial distrus datorită unor excavații relativ recente executate de-a lungul malului Dunării. În aceeași casetă a fost semnalată și o instalație pentru foc¹¹. Deși întreg materialul arheologic aparținând complexului era răvășit, în urma amintitelor excavații, a fost posibilă — pe baza facturii fragmentelor cera-

¹¹ I. Uzum și Gh. Lazarovici, în *Crisia*, 1974, p. 48; vatra de foc era situată în afara complexului de locuire, în imediata lui apropiere.

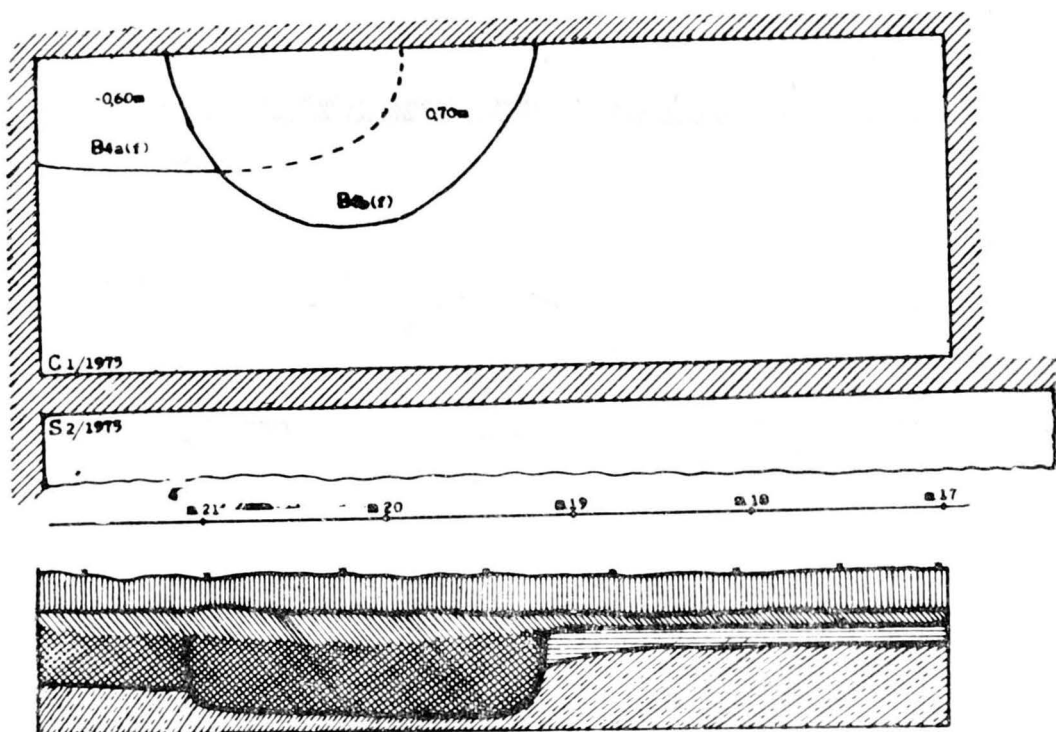

Fig. 4. — a. Porțiunea surprinsă din complexele notate B4a (f) și B4b(f) în caseta C₁/1975; b. Profilul secțiunii S₂/1975 capătul sudic.

mice — datarea lui cu aproximație, din secolele XI-XII, furnizînd, astfel, primele elemente de încadrare cronologică a așezării¹².

În baza rezultatelor inițiale, după o întrerupere de cinci ani, cercetările de la Moldova Veche au fost reluate și amplificate, fiind în curs de desfășurare. Notarea noilor secțiuni și a complexelor descoperite, s-a făcut în continuarea celei din anul 1970.

Prin executarea săpăturilor din vara anului 1975, au fost deschise patru secțiuni orientate, de data aceasta, pe direcția nord-sud, după cum urmează: S₂ cu dimensiunile de 20 × 1 × 1,10 m, avînd la capătul sudic o casetă (notată C₁) de 4 × 5 × 0,80 m; S₃ de 20 × 1 × 1 m avînd trei casete: a) 3 × 1,10 × 0,50 m; b) 3 × 2 × 0,50 m; c) 3 × 1,10 × 0,60 m; S₄ cu dimensiunile de 20 × 1 × 1 m și S₅ de 20 × 1 × 0,90 m avînd, de asemenea, la capătul sudic o casetă de 6 × 6 × 0,70 m.¹³

În anul 1976 cercetările au continuat, fiind deschise încă trei sec-

¹² *Ibidem*; Inițial, pe baza ceramicii descoperite în sondajul din 1970, complexul a fost datat cu aproximație în secolele IX—X.

¹³ Gh. Lazarovici și colab. Șantierul arheologic Moldova Veche-Rîț, raport preliminar de cercetare arheologică pe anul 1975, în arhiva MJIR. Inițial săpăturile au avut ca obiectiv principal cercetarea așezării Starčevo-Criș apoi s-au extins și asupra unor complexe hallstattiene și asupra așezării feudale timpurii din zonă.

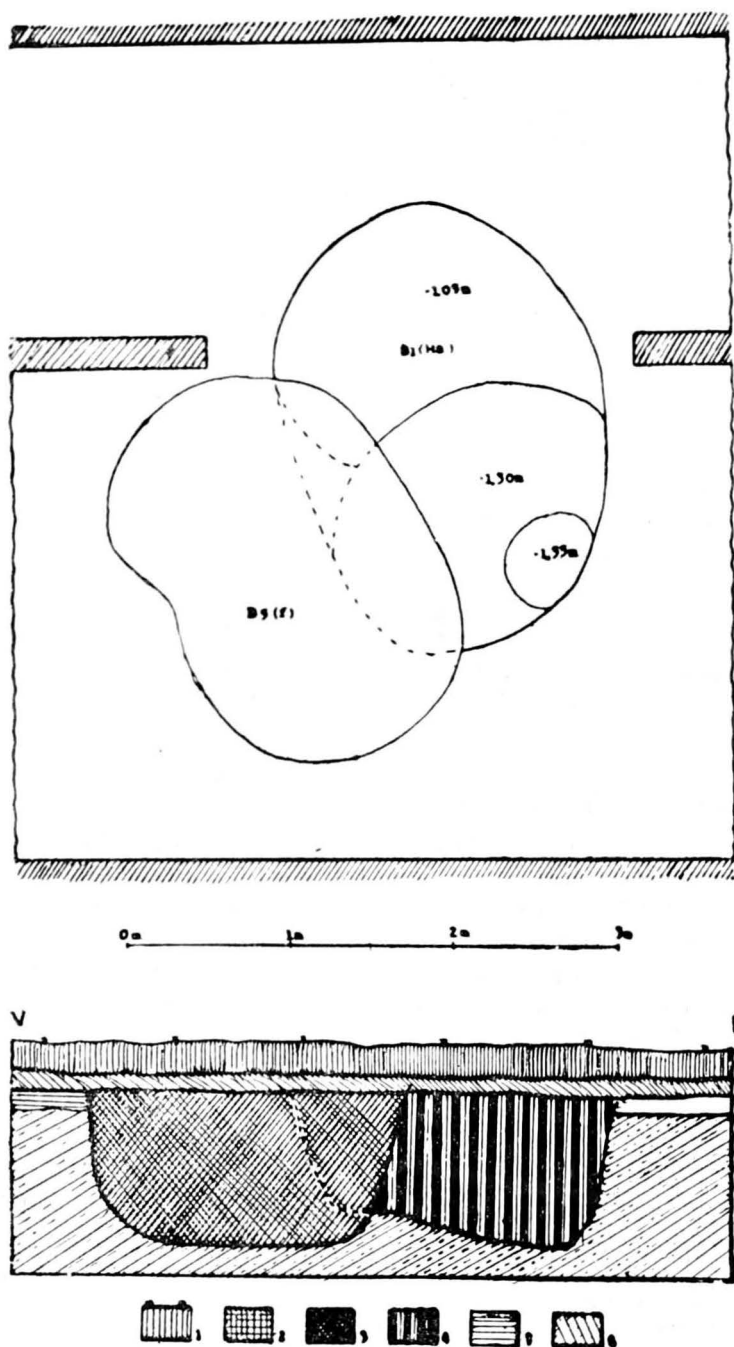

Fig. 5. — a. Planul complexului de locuire $B_5(f)$ care intersectează un complex hallstattian (B_1/Ha); b. Profilul capătului vestic al secțiunii $S_6/1976$.

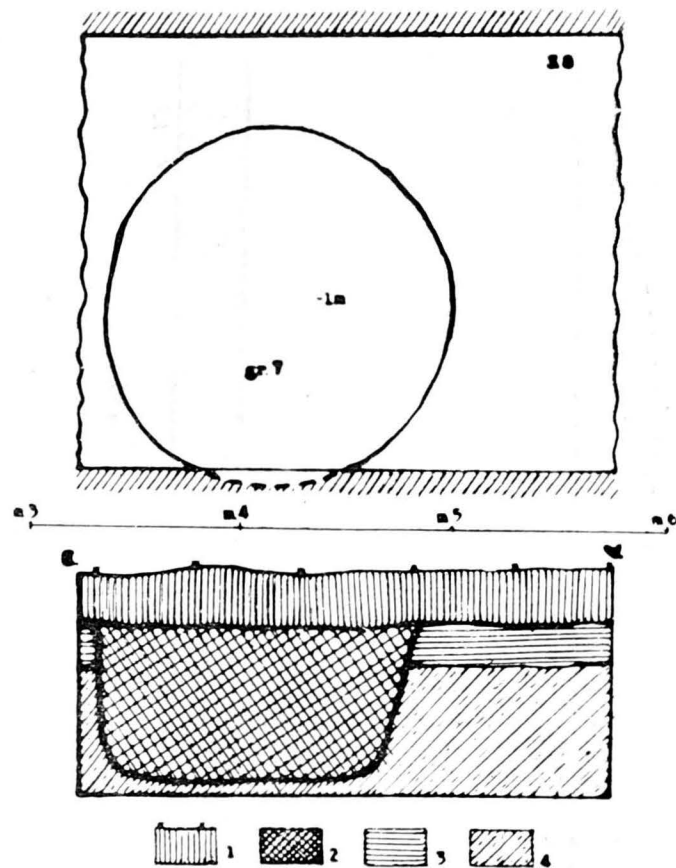
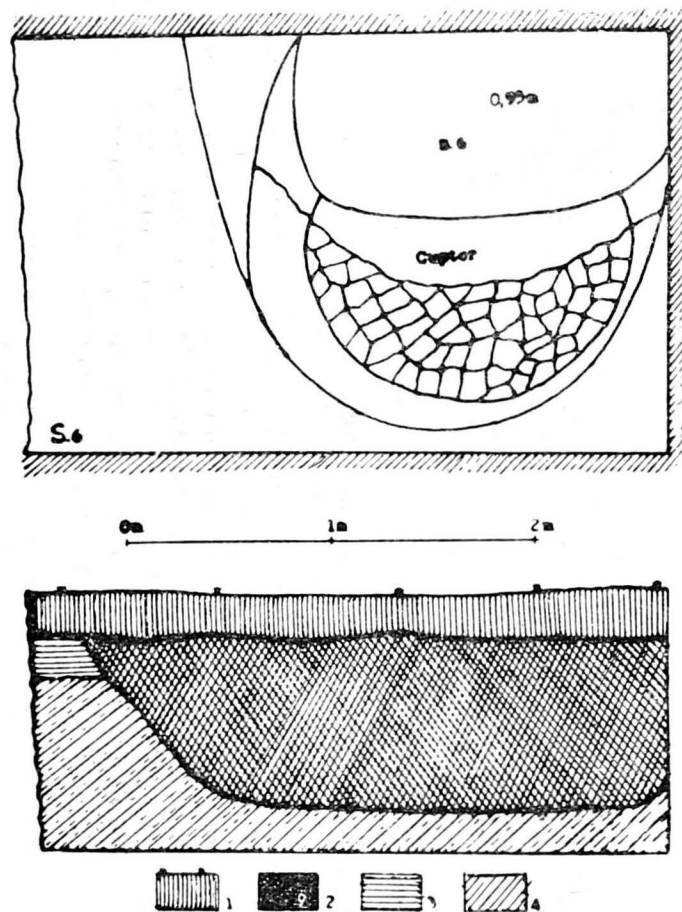

Fig. 7. — a și b — Planul complexului G₇ și profilul secțiunii S₈/1976, caroul 2—3.

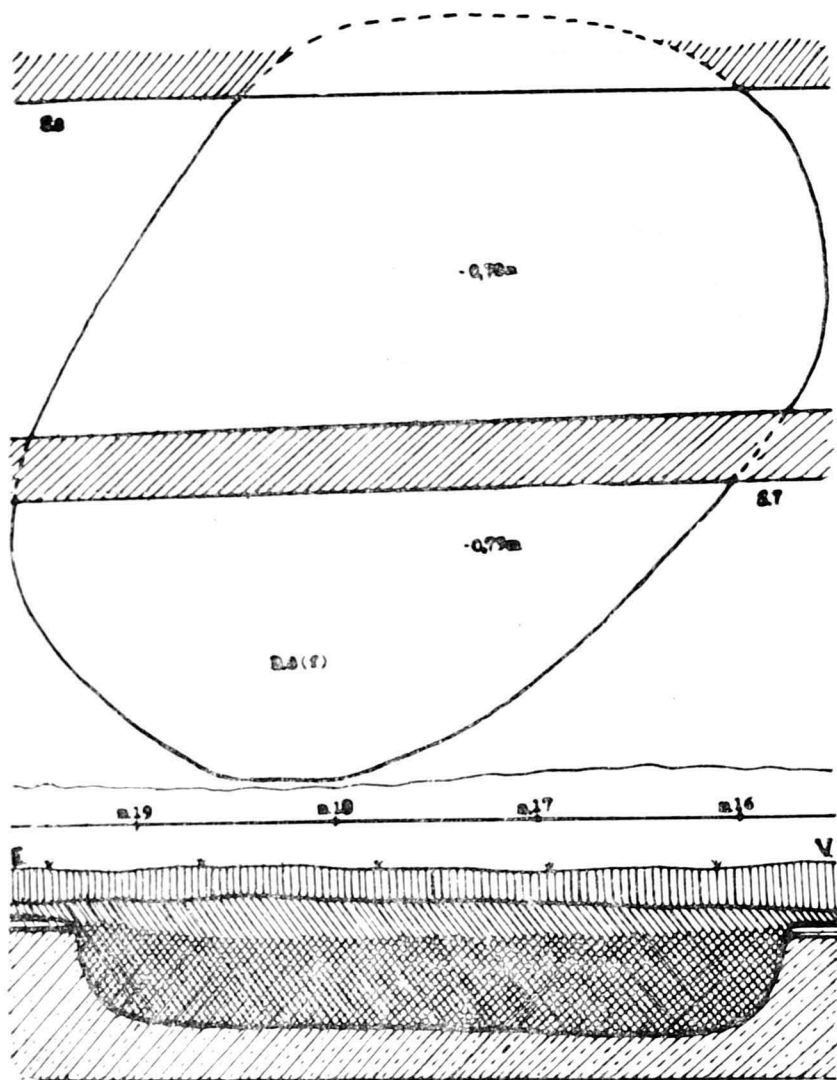

Fig. 8. — a. Locuința de suprafață (B8f); b. Profilul secțiunii $S_8/1978$ în caroul 11—12 m.

țiuni orientate, însă, ca și aceea din anul 1970, pe direcția est-vest: S_6 de $22 \times 3 \times 0,60$ m și S_{7-8} — fiecare de câte $22 \times 2 \times 0,60$ m.¹⁴

A patra campanie de cercetări arheologice pe terasa de la Moldova Veche — Rit s-a desfășurat în luna august 1978, când au fost deschise, în continuare, secțiunile S_9 de $30 \times 1 \times 1$ m având două casete C_1 de $2,50 \times 4$ m iar mai la nord C_2 de 3×2 m; și S_{10} cu dimensiunile de $20 \times 1 \times 1$ m. Ambele secțiuni au fost orientate, la fel ca în anul

¹⁴ Gh. Lazarovici și colab. Șantierul arheologic Moldova Veche-Rit, raport preliminar de cercetare arheologică pe anul 1976, în arhiva MJIR.

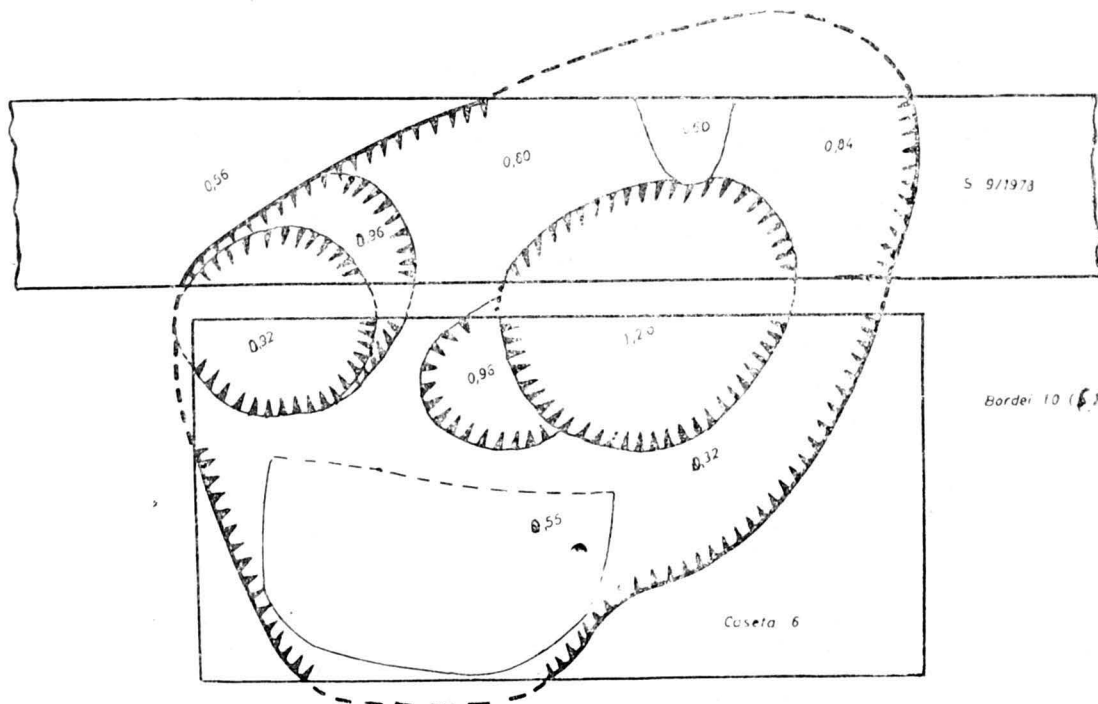
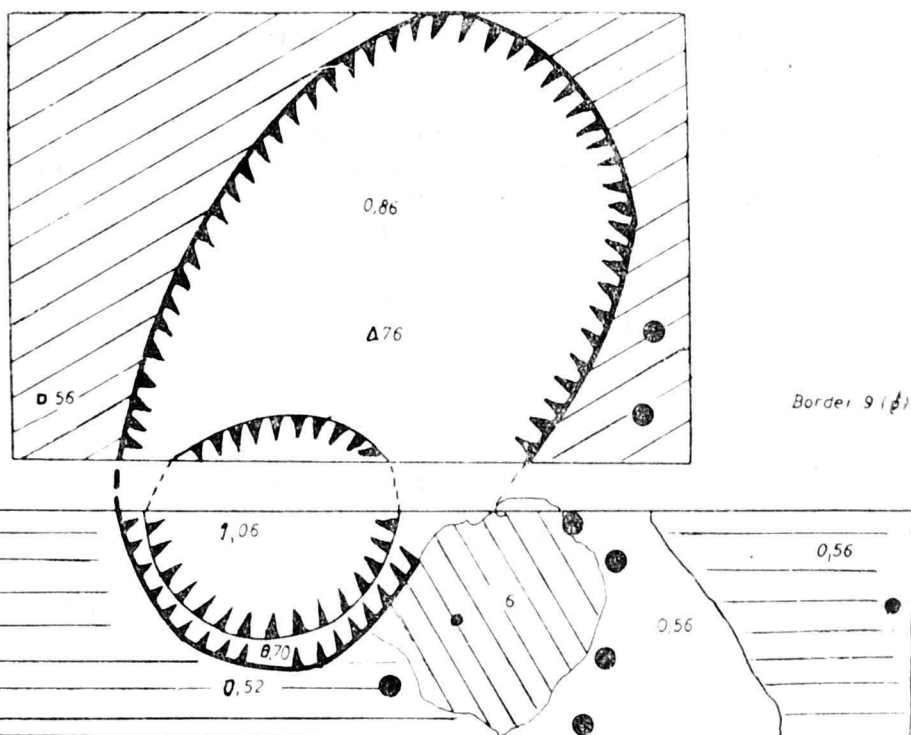

Fig. 10. Planul complexului de locuire (B₁₀ f) cercetat în S₉/1978 și caseta 6.

1975, perpendicular pe Dunăre, adică pe direcția nord-sud, situându-se la vest de capătul blocului de locuințe nr. 5 care servește ca punct de reper permanent¹⁵.

Intensificarea și extinderea cercetărilor în ultimii patru ani, a dus la sporirea cantității materialelor arheologice descoperite, furnizînd, un mare număr de informații și permițîndu-se în același timp efectuarea unor mai bune observații asupra situației stratigrafice a zonei.

Pînă în prezent, pe lângă urmele de locuire preistorice — din epoca neolitică și hallstattiană — aici, în imediata vecinătate a Dunării, au putut fi semnalate și cercetate zece complexe de locuire aparținînd unei așezări feudale timpurii¹⁶.

1. Descrierea complexelor arheologice

Semibordeiul nr. 2 are formă rectangulară și dimensiunile de $2 \times 2,20 \times 0,40$ m. În mijlocul său au fost găsite resturile unui cuptor distrus sau ale unei vetre de foc cu baza de $0,60 \times 0,70$ m. Aproape de această instalație de foc, spre colțul de sud-vest al locuinței, s-a găsit o groapă cu diametrul de 1,30 m, care coboară de la 0,60 m la 1,20 m. O altă groapă cu dimensiunile ceva mai mici — diametrul de 0,50—0,60 m și o adîncime de 1,10 m., de la suprafața solului — a fost găsită spre colțul estic al complexului.

Semibordeiul nr. 3. A fost semnalat în aceeași secțiune ($S_3/1975$), avînd, de asemenea, o formă rectangulară și dimensiuni aproape identice, de $2 \times 2,20 \times 0,45$ m. În partea de sud-est a acestui complex, în caseta „C” a fost delimitat un girlici cu lățimea aproximativă de 0,90—1 m.

În secțiunea S_2^{17} , spre capătul sudic, a fost cercetat, mai întîi, un bordei neolitic în care scop s-a deschis caseta C_1 , au mai fost delimitate laturile a două gropi aparținînd unor semibordeie din perioada feudală timpurie. Notate pe plan drept semibordeiele 4a și 4b, n-au putut fi decît parțial preparate din cauza timpului nefavorabil. În sectorul cercetat s-a stabilit că groapa complexului 4a face parte dintr-un plan patruleter cu dimensiunile — atît cît s-au putut surprinde și măsura în săpătură — de $2 \times 0,70 \times 0,60$ m, iar groapa complexului 4b, reprezintă segmentul unui plan oval cu dimensiunile de 2×2 m.

Semibordeiul nr. 5 a fost cercetat în campania anului 1976, fiind semnalat în aceeași zonă la capătul vestic al secțiunii S_6 . Dimensiunile sale sînt de $1,40 \times 1,80 \times 0,30$ m, iar spre partea de vest are un ieșind, probabil girliciul. În partea opusă locuința din perioada feudală timpurie a intersectat un complex hallstattian¹⁸.

¹⁵ Gh. Lazarovici și colab. Șantierul arheologic Moldova Veche-Rît, raport preliminar de cercetare arheologică pe anul 1978, în arhiva MJIR. Supravegherea săpăturilor a fost încredințată lui D. Teicu-muzeograf la MJIR.

¹⁶ I. Uzum și Gh. Lazarovici, în *Crisia*, 1974, p. 48.

¹⁷ Săpătura a fost executată sub conducerea lui Marian Gumă.

¹⁸ R. Petrovsky, *op. cit.*, p. 443.

Semibordeiul nr. 6 reprezintă, de fapt, două complexe care se întretaie: o locuință îngropată avînd pe latura de nord și o instalație pentru foc, tăiată la 0,50 m de la un alt complex. Lățimea pe care s-au păstrat este de 2,20 m.

Groapa nr. 7 constituie următorul complex arheologic semnalat și delimitat în secțiunea S₈/1976, caroul cuprins între metrii 2—3. Această groapă, despre care am mai amintit, are dimensiunile de 1,60 × 1,60 × 0,70 m și o formă circulară cu pereții verticali.

Complexul de locuire nr. 8 este o locuință de suprafață care a fost identificată și cercetată, în aceeași secțiune cu groapa (notată G₇), în caroul 9. Avînd o formă rectangulară, cu colțurile rotunjite, acest tip de locuință are dimensiunile relativ mari, de 4 × 3 × 0,60 m.

După o întrerupere de un an (1977), timp în care s-au executat noi sondaje de verificare și în alte puncte din hotarul orașului Moldova Nouă¹⁹, în luna august 1978 cercetările pe terasa de la *Rîț* au fost reluate. Dintre cele două secțiuni, de mari dimensiuni (S₉ și S₁₀), trasate cu această ocazie, numai în secțiunea S₉/1978 au fost semnalate și preparate două complexe de locuire feudale timpurii.

Complexul de locuire nr. 9 a fost identificat în caroul 11—12 m, iar pentru prepararea sa, s-a deschis o casetă de 2,50 × 4 m. În acest caz este vorba despre o locuință semiadîncită cu dimensiunile de 3,10 m lungime și lățimea de 1,70 m. Axa lungă a locuinței este orientată pe direcția est-vest. Spre capătul estic s-a găsit o groapă cu diametrul de cca. 1 m. Probabil că prin această groapă se făcea accesul la o vatră de foc aflată pe latura nordică a complexului. Vatra de formă neregulată, aproape patrulateră, avea dimensiunile de 1 × 0,90 m, iar paralel cu latura locuinței avea două găuri de par dispuse simetric. În partea din spate a cuptorului sau vetrei mai multe găuri indică existența unui șir de pari care, foarte probabil, că serveau la susținerea peretelui construit, desigur, din pari și nuiiele împletite. Din păcate, asemenea gropi de pari n-au mai fost semnalate și pe celelalte laturi ale locuinței. Se impune să menționăm că, atît în groapă, cît și în interiorul complexului de locuire propriu-zis, s-au găsit importante cantități de materiale arheologice.

Semibordeiul nr. 10 a fost semnalat tot în S₉/1978 la 2 m nord de locuința precedentă. Pentru cercetarea sa a fost deschisă o casetă de 3 × 2 m. Planul acestui complex de locuire era de formă ovoidală cu un ieșind spre nord-est, ieșind semnalat și la alte locuințe adîncite de la Gornea²⁰ și Dăbica²¹, fiind vorba, foarte probabil, despre gîrliciul de la intrare. Axa lungă a acestui complex de locuire era de 4,20 m și avea orientarea pe direcția est-vest. Lățimea locuinței era de 2,80 m iar adîncimea pînă la 0,80 m. La nivelul podelei complexului au fost de-

¹⁹ O. Bozu, *Descoperiri de epocă romană recente din Clisura Dunării*, comunicare la Simpozionul „In memoriam Constantini Daicoviciu”, Caransebeș, 18 martie 1979.

²⁰ I. Uzum, în *Crisia*, 1974, p. 40.

²¹ Informații Gheorghe Lazarovici, care a participat la cercetările de la Dăbica.

limitate mai multe adâncituri: una în centru, de formă ovală cu dimensiunile de $1,70 \times 1,40 \times 0,70$ m; altă adâncitură era spre vest, de formă semicirculară avînd $1,90 \text{ m} \times 1,10 \text{ m}$; și în sfîrșit, o a treia adâncitură, tot de formă ovală, cu dimensiunile $1,05 \times 1,35 \text{ m}$, a fost semnalată spre colțul de sud. Considerăm că cele trei gropi din interiorul complexului de locuire au fost făcute în timpul diferitelor faze sau etape de funcționare ale acestuia, fiind la un moment dat nivelate. Într-o perioadă tîrzie, poate corespunzătoare ultimei etape de funcționare în zona centrală a locuinței adîncite, se afla o albiere ovală de $1,40 \times 0,80 \times 0,35 \text{ m}$. Materialul arheologic găsit în complex, ca și în gropile menționate, nu prezintă însă nici un fel de deosebiri.

În stadiul actual al cercetărilor nu se poate preciza întinderea așezării și nici intensitatea, sau durata totală a viețuirii pe terasa de la Moldova Veche — *Rît*. Totuși, săpăturile arheologice, din ultimele trei campanii, au permis cîteva constatări importante. În primul rînd, este neîndoielnic că noua locuire identificată pe malul Dunării are un caracter rural, fiind o așezare relativ modestă, constituită din locuințe adîncite sau semiadîncite în pămînt, dar și din locuințe de suprafață.

O altă constatare, care privește rezultatele celor patru campanii de săpături executate pînă în prezent, ca și ale cercetării celor zece complexe de locuire menționate, a fost determinată de relativa penurie a materialului arheologic de toate categoriile. Firește, că și în această situație, categoria ceramicii apare în mod evident, ca cea mai bine reprezentată. De altfel, ceramica își oferă, de pe acum, posibilitatea de a schița o evoluție și o stratigrafie orizontală între locuințe.

2. Materialul arheologic

Asociind puținele rezultate cunoscute în urma sondajului din anul 1970²², la descoperirile și observațiile făcute cu ocazia cercetărilor sistematice în anii 1975—1976 și 1978, remarcăm anterior lipsa de varietate a materialului arheologic descoperit. Tot în acest sens, subliniem că, numai cu multă greutate, se pot stabili cîteva categorii, cît de cît omogene și distincte, de materiale cum ar fi: ceramica, oasele de animale, zgura de fier și inventarul numismatic. Acesta din urmă, este foarte important, chiar dacă pînă în prezent se compune numai din două monede găsite în stratul de cultură din zona complexelor cercetate²³.

Analiza materialelor descoperite la Moldova Veche — *Rît*, — mai ales, a ceramicii și monedelor — pentru care există cîteva analogii — ne permite să stabilim relațiile inventarului arheologic de aici, cu alte descoperiri semnalate, fie în zonele apropiate, fie în regiuni mai îndepărtate.

²² Gh. Lazarovici—I. Uzum, Șantierul arheologic Moldova Veche-*Rît*, raport preliminar pe anul 1970 în arhiva MJIR, în care este semnalat un bordei și o vatră de foc, din care s-au recuperat fragmente ceramice lucrate cu roata, avînd ornamente din linii incizate dispuse în benzi orizontale și în val.

²³ Monedele au fost descoperite în campania a III-a, organizată în anul 1976, cînd s-au cercetat complexe de locuire nr. 5—8, sub conducerea lui I. Uzum, Gh. Lazarovici și Traian Baia — conservatorul Muzeului județean.

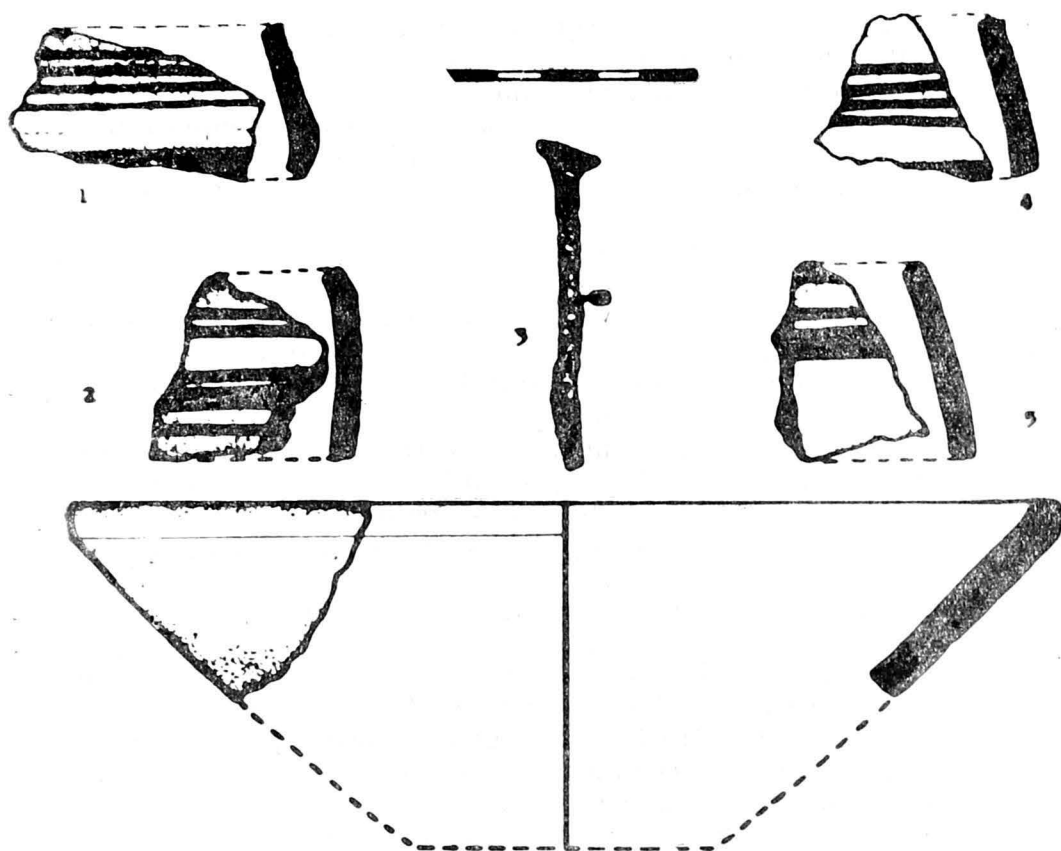

Fig. 11. — a. 1, 2, 4, 5 fragmente ceramice din zona complexului de locuire B₁(f) identificat în anul 1970; b. cui de fier forjat din zona B₁ (f); c. strachină reconstituire — fragment din zona B₁ (f).

De asemenea, pe această bază, încercăm să precizăm ocupațiile vechilor locuitori de pe malul Dunării, factura culturii lor materiale și, firește, să argumentăm încadrarea cronologică a noii așezări în perioada feudalismului timpuriu.

a). *Ceramica* este categoria cea mai importantă din punct de vedere cantitativ și prin varietatea formelor. Ea este lucrată, în întregime, la roată rapidă și poate fi împărțită în două grupe distincte:

- ceramica nesmălțuită, de factură locală, uzuală, este cea mai numeroasă
- ceramica smălțuită „de lux“ este de import.

În cadrul primei grupe, a ceramicii nesmălțuite, vasele, aproape fără excepție, sînt lucrate dintr-o pastă nisipoasă, amestecată uneori cu pietriș de râu, avînd pereții relativ subțiri. Deși formele nu sînt prea variate, prezintă profiluri destul de elegante, cu marginile mai înalte, ușor evazate și prevăzute, în mai multe cazuri, cu o șanțuire la partea exterioară a buzei.

Ca proveniență, grupa ceramicii nesmălțuite, care apare în toate com-

plexele de locuire, este de uz comun și reprezintă, foarte probabil, producția locală. Din punctul de vedere al originii sale se pare că ceramica de la *Rit* continuă, în timp, evoluția materialului ceramic găsit la cca. 1,5—2 km mai la vest. În aceeași zonă, la poalele dealului pe care se află *cabană Dunărea*, cu ocazia unei periegheze au fost identificate atît fragmente ceramice lucrate cu mîna cît și la roată, databile în secolele VIII-IX²⁴.

Cu privire la culoarea ceramicii nesmălțuite, se constată predominanța culorilor neagră, brună și roșie, precum și existența variantelor acestora: brun-roșcat, brun-cărămiziu, brun-negricios și roșu-gălbui — fie din cauza arderii mai mult sau mai puțin oxidante, sau a arderii inegale (de slabă calitate), fie ca urmare a unor arderi secundare, așa cum s-a putut observa în cazul ceramicii produsă pe plan local²⁵.

În așezarea de la *Rit*, ornamentarea ceramicii nesmălțuite se caracterizează, prin prezența inciziilor, predominînd motivele compuse din:

- a) linii orizontale distanțate dispuse pe umărul vasului
- b) benzi din linii orizontale slab incizate, dispuse pe umărul și pe corpul vasului
- c) linie slabă lată și adînc incizată dispusă orizontal
- d) linie în val, adînc incizată cu tendința de înclinare spre stînga
- e) combinație de linie în val adînc incizată, plasată deasupra unei benzi din trei linii incizate, orizontale și distanțate
- f) alveole sau creștături dispuse, pe două briuri paralele
- g) grupuri din trei creștături, despărțite de spații relativ egale și dispuse orizontal pe umărul vasului
- h) briu de alveole mici și neregulate, situat deasupra unei benzi de linii orizontale slab incizate
- i) creștături sau împunsături făcute cu unghia sau cu un obiect ascuțit, în combinație cu o bandă din mai multe linii incizate dispuse fără nici o ordine

Pe baza profilului fragmentelor tipice mai mari, a fost posibilă reconstituirea prin desen a unor forme ceramice care, se pare, că aveau o utilizare mai largă. Astfel se disting: oala fără toartă sau așa numitul tip de vas borcan, strachina și capacul de vas.

Cu scopul de a completa prezentarea ceramicii nesmălțuite, considerăm necesar să menționăm că atît în secțiunea S₅, cît și în complexul G₇, au fost găsite fragmente de ceramică care aparțin, în mod evident, unor vase neornamentate de culoare neagră și neagră-cenușie. Lucrate destul de grosolan dintr-o pastă cu mult pietriș în compoziția, aceasta prezintă numeroase porozități²⁶. Subliniem că, în aceeași zonă, au fost descoperite și cîteva fragmente de ceramică lucrată cu mîna, care prin existența și firește, prin forma lor, reprezintă o dovadă certă despre utili-

²⁴ I. Uzun și Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 48, pc. 8; o periegheză a fost executată în vara anului 1970, de către autorii lucrării citate.

²⁵ Vezi fragmentele cu numerele de inventar A 31.610 și A 31.220 la MJIR.

²⁶ Vezi fragmentele nr. inv. A 31.008; A 31.050 și A 31.189, toate găsite în complexul de locuire B₅ (F) 1976.

zarea vetrelor de foc portative și de către locuitorii așezării de la Moldova Veche — *Rîț*²⁷.

Prezența ceramicii smălțuite, a doua grupă a materialului arheologic găsit la Moldova Veche, capătă semnificația deosebită, chiar dacă pînă acum, este reprezentată doar de cîteva fragmente descoperite în complexe de locuire nr. 2/1975 și nr. 9/1978²⁸. Fără îndoială că, în acest caz, este vorba despre o ceramică „de import“ — așa numită „de lux“, care, probabil, că a ajuns aici în urma schimburilor statornicite cu centrele de producție și desfacere din regiunile învecinate ale lumii bizantine sud-dunărene.

Așa cum s-a constatat, fragmentele de ceramică smălțuită, găsite la Moldova Veche — *Rîț*, au fost lucrate dintr-o pastă de calitate bună, arsă oxidant, fapt dovedit prin culoarea roșie ce se observă atît la interior cît și în spărtura vasului. Pe partea exterioară, ceramica din această categorie este acoperită cu un strat de smalt de culoare verde oliv și verde deschis, prezentînd elemente de ornamentare sau numai urmele acestora. Ca tehnică, ornamentarea ceramicii smălțuite s-a realizat fie cu cornul, fie prin incizie. Cele cîteva elemente de decor care s-au observat, desigur, și din cauza cantității deocamdată foarte reduse a materialului ceramic smălțuit descoperit, se pot împărți în două grupe:

a) Decorul reprezentat din cercurile concentrice, și mai ales din cercuri care se întretaie, executate cu cornul dintr-o humă sau angobă de culoare galbenă murdară sau verde-gălbui.

b) Un decor compus din bandă de trei linii incizate, dispuse orizontal și acoperite cu smalt de culoare verde oliv, peste care, cu cornul, au fost făcute cercuri concentrice ce intersectează banda incizată.

Datorită sărăciei fragmentelor ceramice din această grupă și pentru că lipsesc fragmentele tipice de dimensiuni mai mari, nu a existat posibilitatea identificării unor profile clare de vase, fiind reconstituită doar o singură formă²⁹.

Înainte de a încheia partea consacrată prezentării materialului ceramic, menționăm că, în timpul cercetărilor și preparării gropii locuinței nr. 2, aici, împreună cu ceramica smălțuită a fost recuperat un fragment provenind de la peretele unui vas nesmălțuit. În mod curios, acesta prezintă pe partea interioară un ornament în relief avînd o formă de cruce plasată într-un disc, sau cerc, clar delimitat printr-o alveolare largă³⁰ (vezi fig. 12/c). Dacă este vorba despre un semn de olar, plasat original,

²⁷ Materialul a fost descoperit în complexe B₅ (f) și G₇ în timpul campaniei din anul 1976 și are analogii cu descoperirile de la Gornea-Zomonită, Bocșa-Cuina Turcului și Pescari-Culă. Informație transmisă de Dana Bălănescu cu ocazia lucrărilor de inventariere, căreia îi mulțumim pentru sprijinul acordat.

²⁸ Fragmentele sînt păstrate la MJIR, sub nr. inv. A 26.583; A 26.584; A 26.613.

²⁹ Este vorba de un ulcior cu mînușă reconstituit pe baza desenului (material inedit păstrat la MJIR). Fragmentul cu nr. inv. A 26.584, cu smalt de culoare verde oliv și cercele imprimate din angobă de culoare galbenă.

³⁰ În anul 1975 a fost descoperit în același complex cu ceramica smălțuită, păstrat la MJIR, nr. inv. A 26.327 din B₂ (f), S₃, □ 7—8.

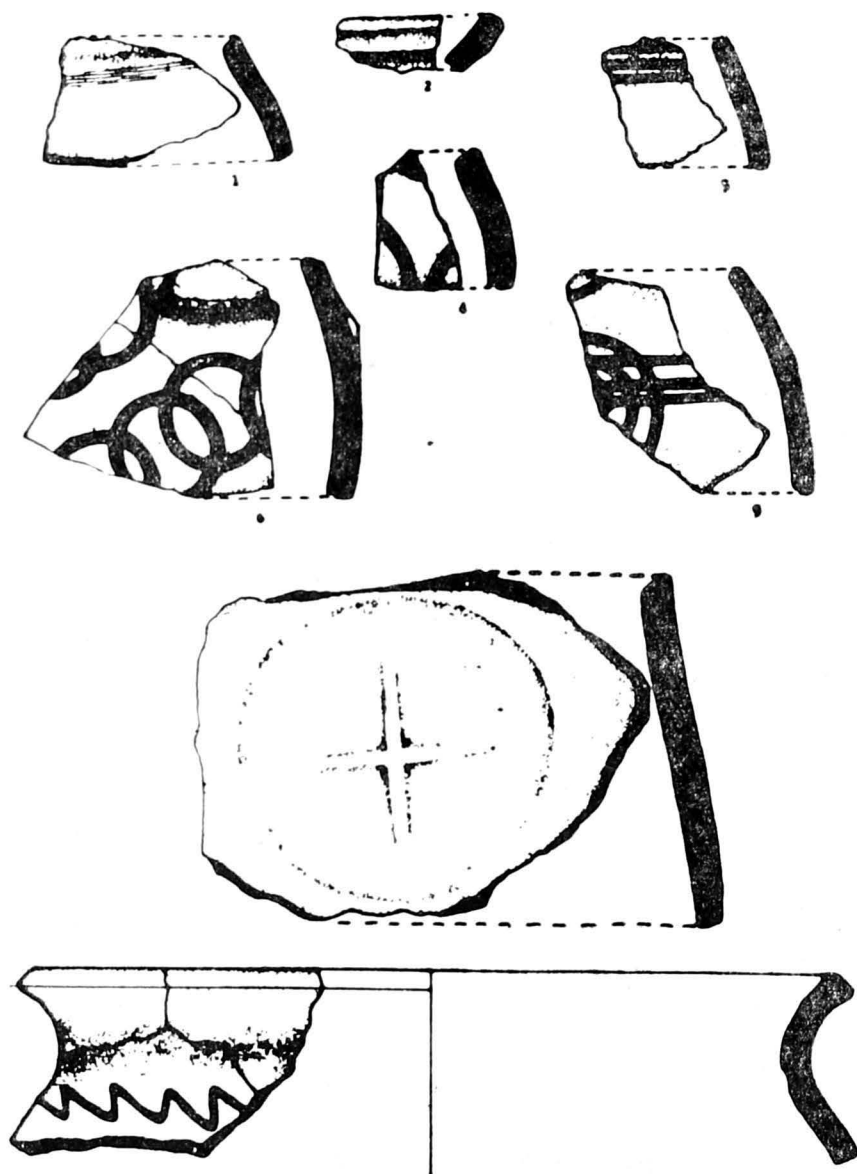

Fig. 12. — Ceramică din locuința B₂ (f); a) 1—3 fragmente ceramice ornamentate; b) 4—6 fragmente ceramice smălțuite și ornamentate cu cercuri; c) fragment ceramic ornamentat pe peretele interior cu cruce excizată; d) fragment de vas ornamentat cu linie în val incizată.

sau oricum destul de curios, ca formă, poate fi comparat cu ștampilele cu cruci aplicate pe două vase — borcan găsite într-o zonă mai îndepărtată, la Fâlcu-Vaslui în Moldova, unde materialul arheologic, la care ne referim, este databil din secolele VIII-XI e.n.³¹. Totuși, credem că o asemenea ipoteză nu rezolvă problema și nici nu poate reprezenta soluția definitivă în acest caz nu lipsit de interes.

3) Analogiile și încadrarea cronologică a ceramicii de la Moldova Veche — Rit

Pentru fragmentele ornamentale de ceramică nesmălțuită, cele mai apropiate și mai bune analogii se găsesc în descoperirile feudale timpurii din sudul Banatului, în așezările cercetate pe teritoriul localității Gornea (com. Sichevița)³² și la Ilidia (com. Ciclova Română), în două puncte: pe dealul *Oblia*³³ și în lunca Vicinului (numit în zonă Rîul Mare), pe locul *Săliște*³⁴. Cu prilejul executării unor periegeze și sondaje în hotarele localităților din Valea Dunării³⁵, fragmente ceramice, asemănătoare, s-au găsit pe teritoriul comunei Socol, în punctul *Kruglica de Mijloc*³⁶, la Berzasca, în locul numit *Ogașul Neamțului*³⁷, pe *Insula Decebal*³⁸, în comuna Pescari³⁹, lângă Orșova⁴⁰ și spre est în aval, pe *Insula Banului*⁴¹.

Între numeroasele descoperiri, am găsit și subliniem în mod deosebit, câteva analogii pentru fragmentele ceramice ornamentate prin impresiuni alveolare sau prin combinații de alveole și linii simple, orizontale, sau cu benzi din linii incizate⁴². Cele mai bune ne par analogiile cu fragmentele ceramice găsite în locuințele feudale timpurii de la Gornea-*Tărmuri*⁴³ și într-un bordei cercetat la Ilidia-*Săliște* încă din anul 1973⁴⁴.

³¹ Dan Gh. Theodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V—XI*, Iași, 1978, p. 213, fig. 54/1,2.

³² Ne referim la așezările cercetate arheologic între anii 1968—1978, pe teritoriul localității Gornea, în punctele *Căunița de Sus*, *Tărmuri* și *Zomonită* (material inedit).

³³ Șantierul arheologic Ilidia, rapoarte preliminare de săpături, pe anii 1969—1973.

³⁴ Săpăturile în acest punct au fost executate începînd din anul 1973, cînd a fost identificată o așezare cu continuitate din secolul VIII pînă în secolul al XIV-lea, (material inedit aflat în depozitele MJIR).

³⁵ Cercetările de suprafață inițiate de Institutul de arheologie al Academiei R. S. România, în anul 1961 sub conducerea lui D. Tudor; în 1966 sub conducerea regretatului C. S. Nicolăescu-Plopșor, iar din 1968 de către reprezentanții MJIR și colaboratorii săi de la Muzeul de istorie al Transilvaniei și Institutul de istorie-arheologie din Cluj-Napoca.

³⁶ I. Uzun și Gh. Lazarovici, *op. cit.*, p. 47.

³⁷ V. Boroneanț, în *Banatica*, III, p. 123 și urm.

³⁸ D. Tudor și colab., *op. cit.*, p. 401.

³⁹ Șt. Matei, I. Uzun, în *Banatica II*, 1973, p. 141.

⁴⁰ C. S. Nicolăescu-Plopșor și colab., *op. cit.*, p. 47—48.

⁴¹ *Ibidem*, p. 43—45.

⁴² I. Uzun, în *Banatica*, IV, p. 219.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 220.

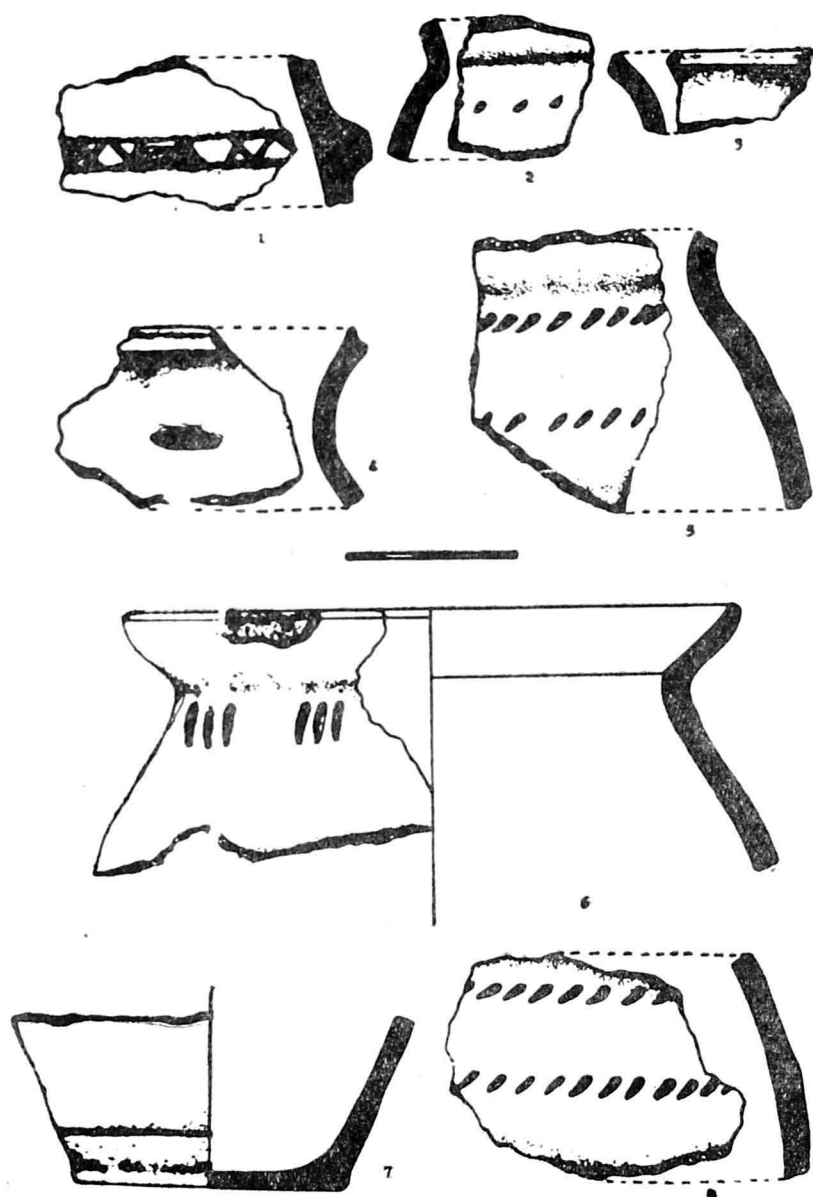

Fig. 13. — Fragmente ceramice din complexele de locuire B4a și B4b, (campania din anul 1975).

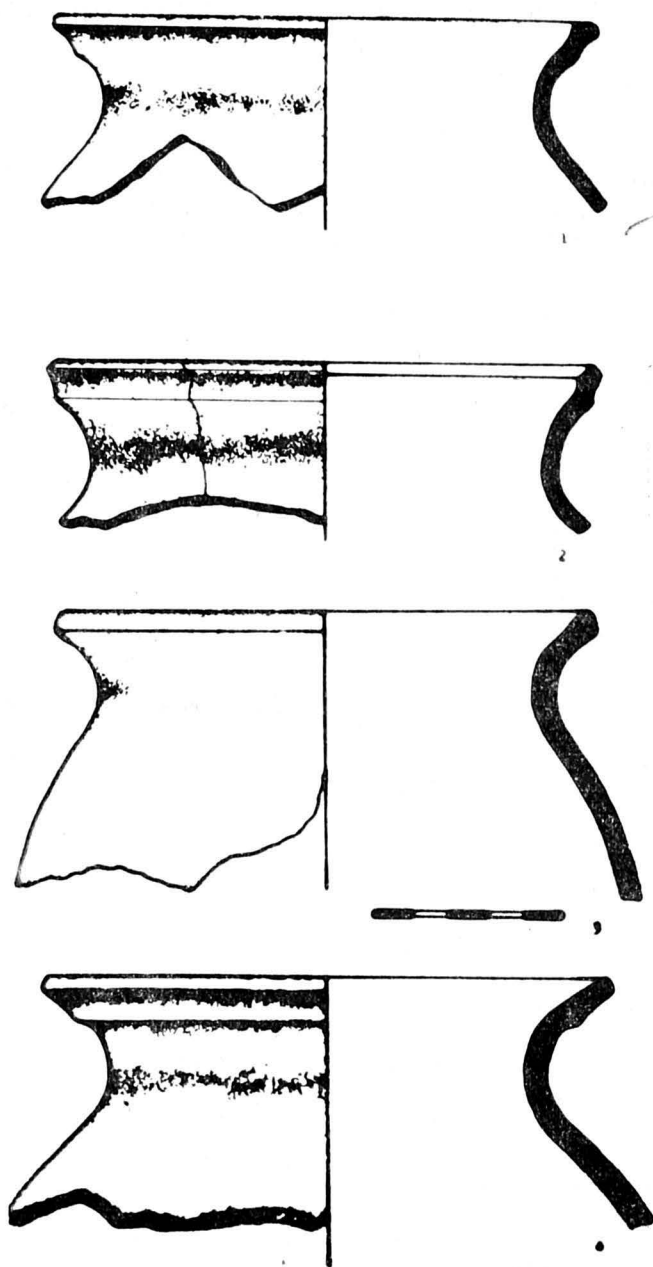

Fig. 14. — Fragmente de vase-borcan neornamentate, din complexul de locuire B5 (f) 1976.

Referitor la analogiile cu descoperiri din zone mai îndepărtate menționăm, în primul rând, pe cele care s-au putut stabili cu materialul ceramic găsit în așezările cercetate din Transilvania⁴⁵. Este necesar, de asemenea, să subliniem existența mai multor analogii în descoperirile de pe teritoriul Olteniei⁴⁶. În mod special, însă, menționăm aici și analogiile cu tipuri și forme de vase care aparțin diferitelor grupe din categoria ceramicii nesmălțuite, găsite în așezarea feudală timpurie de la Garvăn-Dinogeția⁴⁷. Pe baza acestora din urmă, ca și a analogiilor amintite mai sus, considerăm că ceramica nesmălțuită din complexele de locuire de la Moldova Veche — *Rît* poate fi încadrată cronologic între secolele XI-XIII⁴⁸.

La Păcuiul lui Soare, există câteva analogii, pentru ceramica smălțuită, ornamentată cu cerceulețe întretăiate sau cu decor de cercuri concentrice, care se datează între secolele X-XII⁴⁹. Fragmente ceramice asemănătoare s-au găsit și la Capidava⁵⁰ și la Garvăn-Dinogeția⁵¹. Decorul compus din cercuri concentrice trase cu cornul — desenele cu angobă (humă) sînt aplicate peste fondul de bază, — în aceste cazuri, verde măsliniu — apare, după toate probabilitățile, destul de frecvent pe ceramica feudală timpurie smălțuită, fiind semnalat și în stratul de cultură din prima parte a secolului al XIII-lea, cercetat la Curtea domnească din Argeș, unde este vorba tot despre o ceramică de import⁵². Ulcioare smălțuite, cu decor de cercuri concentrice care se întretaie, s-au găsit, de asemenea, la Păcuiul lui Soare, fiind date de la începutul secolului al XIV-lea⁵³, ca și ulciorul găsit în ruinele cetății medievale de la Drobeta-Turnu-Severin⁵⁴. Fragmente ceramice asemănătoare, date însă ceva mai târziu, au fost găsite și cu ocazia cercetării așezării feudale de la Coconi⁵⁵.

Pentru ceramica smălțuită de la Moldova Veche — *Rît*, considerăm ca cele mai bune analogii se găsesc, totuși, în complexele așezării de la Gornea-Țărmuri⁵⁶. La fel de bune ne par a fi și analogiile cu fragmentele

⁴⁵ K. Horedt, în *SCIV*, II, 2, 1951, p. 208 și urm.; Șt. Pascu, M. Rusu și colab. în *ActaMN*, V, 1968, p. 151; Sever Dumitrașcu în *Crisia*, VIII, 1978, p. 51—111.

⁴⁶ O. Toropu, *Romanitatea tirzie și străromânii în Dacia Traiană, sud-est carpatică*, Craiova, 1979, p. 167, 205—217.

⁴⁷ Gh. Ștefan și colab., *Dinogeția*, București, 1967, p. 134—196.

⁴⁸ I. Uzum, în *Banatica*, IV, p. 220.

⁴⁹ P. Diaconu, D. Vilceanu, *Păcuiul lui Soare*, I, 1972, p. 89—119; vezi aici și bibliografia mai veche.

⁵⁰ Gh. Florescu, R. Florescu, P. Diaconu, *Capidava*, I, București, 1958, p. 193.

⁵¹ Gh. Ștefan și colab., *op. cit.*, p. 230—249; I. Barnea, în *Studii și referate*, I, 1954, p. 159—227.

⁵² Nicolae Constantinescu, *Coconi*, București, 1972, p. 140.

⁵³ Petre Diaconu, Silvia Baraschi, *Păcuiul lui Soare*, II, 1977, p. 67—107.

⁵⁴ I. Uzum, M. Davidescu, în catalogul expoziției „Comori arheologice din regiunea Porțile de Fier”, 1978, p. 240—241; I. Barnea, O. Iliescu, C. Nicolaescu, *Cultura bizantină în România*, București, 1971, cat. 235.

⁵⁵ N. Constantinescu, *op. cit.*, p. 129—140.

⁵⁶ I. Uzum, în *Banatica*, IV, p. 220.

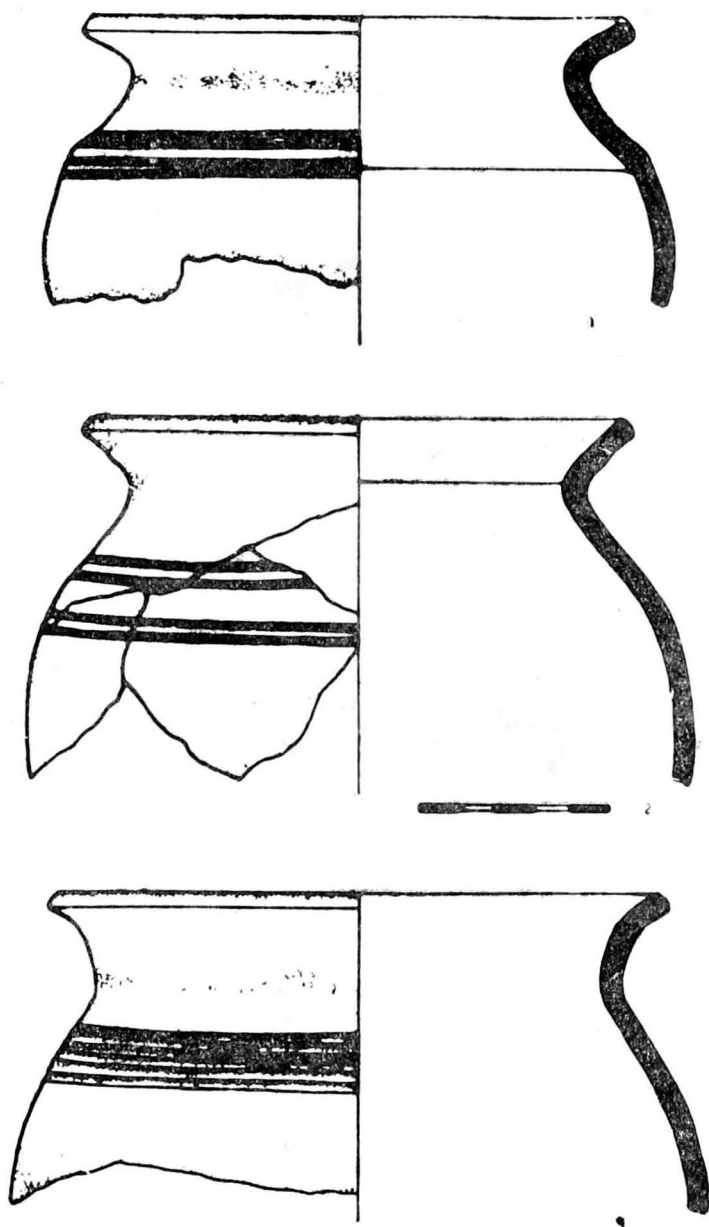

Fig. 15. — Fragmente de vase-borcan, din complexul de locuire B5 (f), 1976.

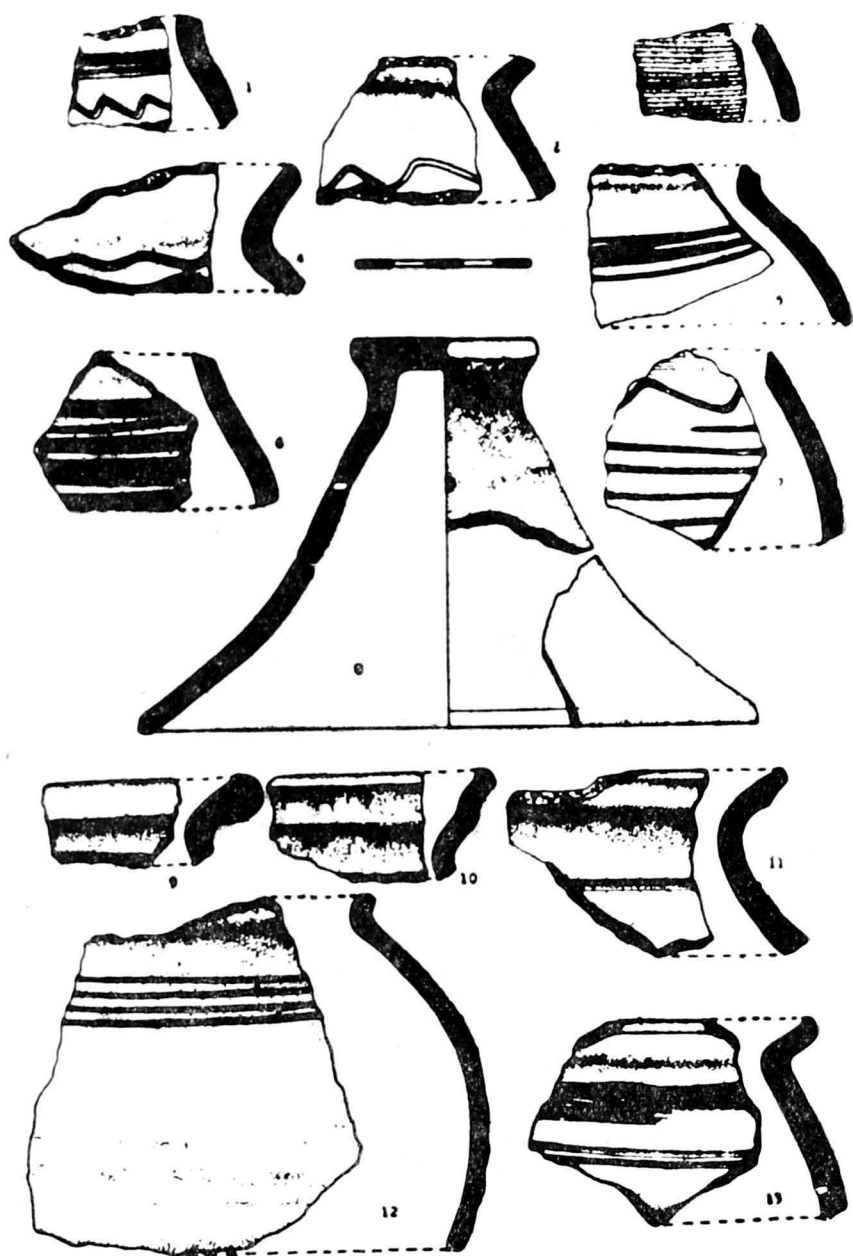

Fig. 16. — a. 1—13 fragmente ceramice ornamentate cu linii incizate. b. capac de vas (8), din zona complexului de locuire B5 (f).

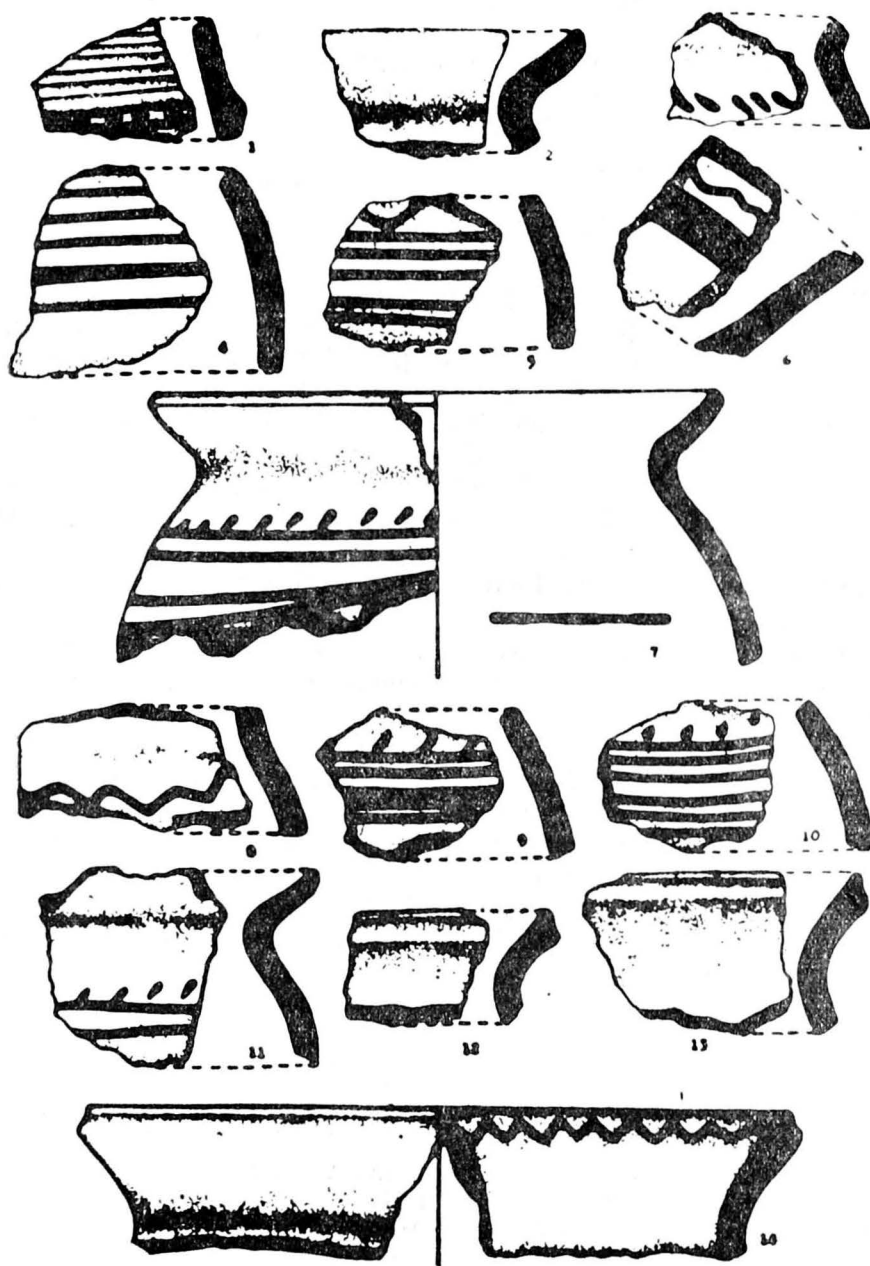

Fig. 17. — Fragmente ceramice ornamentate din complexul de locuire B7 (f), cercetat în anul 1976.

de ceramică smălțuită găsite la Ilidia-Săliște, în stratul corespunzător ultimei faze de locuire a unei așezări cu o îndelungată perioadă de existență, începînd din secolul VII și pînă în secolul XIII-lea⁵⁷.

4. Alte categorii de materiale și descoperirile monetare

În cadrul inventarului arheologic, materialul osteologic, ocupă, firește, după ceramică, un loc important din punct de vedere cantitativ. Cantități mari de oase au fost, astfel găsite în șapte dintre cele zece complexe arheologice cercetate în anii 1975, 1976 și în 1978⁵⁸. Cea mai importantă cantitate de material osteologic a fost găsită în anul 1975, provenind din locuințele nr. 2 și nr. 3, de asemenea, în anul 1976 în perimetrul locuințelor nr. 5, 6 și 7.

În mod firesc, așa cum s-a putut constata încă de la început, în toate cazurile este vorba despre oase de animale ca: bovine, cabaline, ovicaprine și porcine, dar sînt și oase de păsări și mai ales, oase de pește. Numai în două rînduri au fost găsite și oase prelucrate — un ac⁵⁹ — sau cu urme de prelucrare⁶⁰, în locuința nr. 2/1975 și respectiv nr. 7/1976.

Cantitatea relativ însemnată de material osteologic, provenind de la diferitele animale domestice, dovedește că această comunitate sedentară de agricultori, care și-au întemeiat vatra așezării pe terasa de la Moldova Veche — *Rit*, avea ca ocupație auxiliară de bază creșterea vitelor, iar complementar, firește, vechii locuitori se îndeletniceau și cu pescuitul în apele Dunării.

Pentru atestarea tradițiilor exploatării și prelucrării metalelor în zona orasului Moldova Nouă — centru de seamă al industriei și mineritului în zilele noastre — considerăm că dobîndește o importanță plină de semnificații descoperirea pe vatra locuirii feudale timpurii de la *Rit*, a mai multor bucăți de zgură de fier⁶¹. Acestea pot să provină, fie de la funcționarea unor cuptoare de redus minereul de fier în cuprinsul așezării, sau în apropierea ei, fie ca rezultat al activității unui atelier de fierar — o covăcie. Prezența și utilitatea unei covăcii își găsește o deplină explicație chiar în cadrul unei comunități rurale mai modeste, în condițiile autarhiei economice ce caracterizează modul de producție al perioadei feudalismului timpuriu⁶².

⁵⁷ În acest sens, vezi și Șt. Matei, *Așezarea medievală de la Ilidia*, comunicare la Simpozionul *In Memoriam Constantin Daicoviciu*, Caransebeș, 18—19 martie, 1979.

⁵⁸ Materialul osteologic nu a fost cercetat decît parțial. El provine din complexe nr. 2 și 3/1975; nr. 5, 6 și 7/1976; nr. 9 și 10/1978.

⁵⁹ Obiectul se păstrează la MJIR sub nr. inv. A 26.401.

⁶⁰ Nr. inv. A 31.531, aflat în depozitul MJIR.

⁶¹ Materialul se păstrează în depozitul MJIR sub numerele de inventar A 26.902 (S₂, □ 3, < 0,40 m); A 26.908 (S₇, □ 9, ▽ 0,50 m).

⁶² Situația a fost ilustrată mai bine cu ocazia cercetării locuirilor feudale timpurii de la Gornea-Târmuri (cf. Ilie Uzun în *Banatica*, IV, 1977, p. 215—221); și Gornea-Zomoniță (materiale inedite păstrate la MJIR).

Fig. 18. — a. Monedă bizantină schifată din timpul lui Alexie I Comnenul (1081—1118) — avers; b. Revers.

Fig. 19. — a. Bronz din timpul regelui Bela III (1173—1196) imitație după monedele schifate bizantine — avers; b) revers.

În contextul arheologic prezentat aici, descoperirea a două monede, cu ocazia campaniei de săpături din vara anului 1976, are o mare importanță pentru încadrarea cronologică a stațiunii, realizată inițial numai pe baza facturii și analogiilor materialului ceramic. Astfel, cele două monede la care ne referim⁶³ — o nomisma din vremea basileului bizantin Alexie I. Comnenul (1081—1118)⁶⁴ și un bronz, foarte bine păstrat, din timpul regelui Bela III (1172—1196)⁶⁵ — găsite în stratul de cultură din imediata apropiere a locuințelor nr. 5—8, permit datarea diferitelor categorii de material arheologic între sfârșitul sec. XI și începutul sec. XIII.

După cum s-a putut constata, cu ocazia cercetării altor obiective din perioada feudală timpurie, semnalate în Valea Dunării, și mai spre nord, pe teritoriul județului Caraș-Severin⁶⁶, o parte dintre materialele găsite în cuprinsul așezării de la Moldova Veche, provin din importuri, pe calea schimburilor cu lumea sud-dunăreană. Printre aceste importuri amintim: ceramica smălțuită, obiectele de podoabă din bronz și argint (cercei, inele etc.), apoi mărgelile și brățărilor din pastă sticloasă și firește, monedele bizantine descoperite într-o serie de așezări⁶⁷, toate, reprezentând dovezi materiale incontestabile despre păstrarea și reactivizarea relațiilor cu Bizanțul.

Noua situație repetă într-un cadru teritorial mai amplu, și probabil, cu mai multă profunzime, situația din secolele IV—VII e.n., căci așa cum bine sesiza regretata cercetătoare Corina Nicolescu: „Asistăm în secolele X—XIII la pătrunderea pe scară mult mai largă a culturii bizantine, o dată cu reintegrarea Dunării și Dobrogei în marele imperiu”⁶⁸.

Fără îndoială, constatarea menționată mai sus este valabilă și pentru regiunea Clisurii. Influența multiplă a Bizanțului, atestată de izvoarele scrise cu privire la evenimentele secolelor X—XI⁶⁹, s-a extins de fapt și mai la nord, asupra unei bune părți a teritoriului locuit de românii bă-

⁶³ Monedele au fost determinate de Eugen Chirilă de la Institutul de istorie și arheologie din Cluj-Napoca, căruia îi mulțumim și pe această cale.

⁶⁴ Monedă schifată bizantină cu opt fațete. Nomisma de billon-amestec de argint și cupru — cf. Wroth, p. 543 nr. 14. Av. Bustul împăratului Alexios din față cu sceptru și glob crucifer. Inscripție. Rv. IC XC. Christos pe tron ținând într-o mână evanghelia și binecuvântind. Moneda se păstrează în colecția MJIR cu nr. inv. A 30.380, găsită în S₈, □ 2, Δ 0,30 m.; vezi și catalogul *Comori arheologice...* p. 253, nr. R 522.

⁶⁵ Piesă de bronz imită monedele schifate bizantine; cf. Unger I, nr. 114; Av. Regele și regina Ungariei pe tron cu sceptru; Rv. Inscripția SANCTA MARIA, iar în centru pe tron Christos cu sceptru în mână. Moneda se păstrează în colecția MJIR, cu nr. inv. A 30.381, găsită în S₇, □ 11a, Δ 0,20 m.; vezi și Catalogul *Comori arheologice...* p. 253, nr. R 523.

⁶⁶ Amintim aici: Pescari, Gornea, Șvinița — Tricule, Cunia Turcului, Orșova, Cuptoare-Cornea, Ilidia, etc., în acest sens, vezi și C. S. Nicolăescu-Plopșor și colab., *op. cit.*, p. 46—47.

⁶⁷ Ilie Uzum, *Considerații istorice și arheologice cu privire la așezările autohtone din Clisura Dunării între secolele VI—XIV*, material sub tipar la *Drobeta*, IV, 1979; vezi și I. Sabău în *SCN*, II, 1958, p. 280.

⁶⁸ C. Nicolescu, *Moștenirea artei bizantine în România*, București, 1971, p. 12.

⁶⁹ Anonymus ed. G. Popa Lisseanu, *Izvoarele istoriei românilor*, vol. I, București, 1934, p. 109—111; Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, I, 1972, p. 62—66.

nățeni⁷⁰. În timpul dinastiei Comnene, această situație a devenit o realitate istorică evidentă, atestată prin numeroase descoperiri arheologice în întreaga Clisură⁷¹. Printre acestea, descoperirile numismatice, semnalate tot mai frecvent în același teritoriu, indică, mai ales, pentru secolul al XII-lea înviorarea schimburilor economice, a relațiilor comerciale — și firește, este dovedită intensificarea în mod corespunzător a circulației monedelor bizantine în Banat⁷².

Avînd în vedere cadrul teritorial, economic, politic și cultural, prezentat aici doar în linii generale, considerăm că și așezarea de la Moldova Veche era, foarte probabil, în perioada feudală timpurie un punct de trecere sau o verigă de legătură pe calea stabilirii relațiilor și a transmiterii de influențe reciproce între cele două mari sectoare ale romanității orientale: lumea românească de la nordul Dunării și lumea bizantină din Peninsula Balcanică.

După cum au dovedit cercetările arheologice, această locuire era compusă din șiruri de locuințe îngropate (bordeie și semibordeie) și locuințe de suprafață (colibe de dimensiuni mai mari). Ea aparținea unei comunități autohtone românești, cu puternice tradiții de viață agro-pastorală, ai cărei reprezentanți se ocupau și cu pescuitul în Dunăre, practicînd, în același timp, meșteșugul prelucrării fierului, și foarte probabil, olăritul. Firește, înriurirea bizantină pe teritoriul Clisurii, care a fost deosebit de activă și mai extinsă decît în trecut, a manifestat și asupra populației romanice nord-dunărene atestată la Moldova Veche, aceleași consecințe pozitive pentru alcătuirea unui facies etno-cultural, ca pe întreg cuprinsul teritoriului românesc.

Identificarea unei noi așezări autohtone din perioada feudalismului timpuriu (sec. XI—XIII), pe terasa de la Rîl, completează tabloul demografic destul de dens al Clisurii de Sus, demonstrînd gradul intens de populare al acestei zone de puternică continuitate daco-romană, într-o etapă foarte importantă pentru formarea culturii și civilizației românești.

Analiza materialului arheologic, și sublinierea elementelor sau influențelor culturii bizantine, ca și posibilitatea stabilirii unor analogii apropiate între descoperirile semnalate în județul Caraș-Severin, pune în evidență unitatea culturii materiale a populației autohtone de pe aceste meleaguri. De fapt, este vorba, în mod incontestabil, despre încadrarea teritoriului din sud-vestul pămîntului românesc între hotarele vechii

⁷⁰ Acest teritoriu, la începutul secolului al XI-lea, în vremea voievodului Ahtum, avea o suprafață mai mare decît formațiunea politică condusă de Glad în sec. X. Izvoarele (în primul rînd *Legenda Sancti Gerhardi episcopi*) dovedesc că voievodatul condus de Ahtum cuprindea și o parte din voievodatul lui Menumorut la nordul Mureșului; vezi și Șt. Pascu, *op. cit.*, p. 63.

⁷¹ C. S. Nicolăescu-Plopșor, *op. cit.*, p. 46; I. Uzum, M. Davidescu, *op. cit.*, p. 239—241; I. Uzum, *Considerații istorice și arheologice cu privire la așezările autohtone din Clisura Dunării între secolele VI—XIV*, sub tipar în *Drobeta*, IV, 1979; I. Uzum, *Elemente ale culturii materiale și influențe bizantine în sudul Banatului între secolele VIII—XIII* — comunicare la Sesiunea Muzeului de istorie al Transilvaniei din 23—25 iunie 1978 la Cluj-Napoca.

⁷² C. Feneșan, în *Crisia*, 1974, p. 107—111.

Dacoromanii conturată tot mai clar, după retragerea aureliană, în spațiul carpato-ponto-danubian.

Continuarea cercetării arheologice la Moldova Veche va fi singura în măsură să aducă noi contribuții la lămurirea problemelor principale care s-au ridicat în stadiul actual, permițându-ne, în același timp, să explicăm unele detalii importante legate de precizarea fondului prefeudal al culturii materiale pe care s-a dezvoltat locuirea atestată între secolele XI—XIII; legate de lămurirea problemei întinderii acestei așezări feudale timpurii, de identificarea necropolei corespunzătoare ei și, în sfârșit, de stabilirea relațiilor sale cu cetatea feudală de la Pojejena-Zidina⁷³, situată spre vest, la cca 6 km distanță, sau cu puternica fortificație medievală cercetată la cca. 8 km. distanță în aval, în punctul Cula din hotarul comunei Pescari⁷⁴.

ILIE UZUM

L'ÉTABLISSEMENT DU HAUT MOYEN ÂGE DE MOLDOVA VECHE-„RÎT“ (DÉPARTEMENT CARAȘ-SEVERIN)

(Résumé)

Les actions de recherche à terrain, mais aussi les nombreuses découvertes par hasard signalées par la littérature de spécialité à la fin du siècle passé jusqu'au présent, met en évidence la multitude des vestiges archéologiques trouvés presque partout dans la Clisura du Danube. Les traces du passé, en datant des époques différentes, on été découvertes aussi dans la limite de la localité Moldova Veche, comme d'ailleurs dans l'Île Decebal, qui appartient d'elle.

Mais pourtant, une recherche systematique de la zone a été entreprise seulement dans l'époque contemporaine, après la constitution du Groupe de recherches complexes „Porțile de Fier“. Sur le territoire qui appartient du département Caraș-Severin, les investigations ont été concrétisées, dans la dernière décennie par l'activité du Musée d'histoire de Reșița, qui a organisé des nombreuses campagnes de fouilles, sondages et explorations archéologiques. Ainsi, dans l'été de l'année 1970, sur la terrasse moyenne du Danube à Moldova Veche, dans le point nommé par les habitants „Rît“, on été exécuté un sondage pour la vérification des anciennes informations. A cette occasion, à côté des différentes matériels néolithiques (culture Starčevo-Criș et Vinča) et de Hallstatt, on été trouvé un complexe d'habitation, daté sur la base de la facture céramique, approximatif, dans les XI—XII siècles. Fondés sur ces rezultats, en commencement de l'année 1975, les fouilles ont été reprises systematique et continuées dans les années 1976—1978, au présent elles sont en cours de déroulement.

Le présent matériel décrit toutes les fouilles, en présentant les sections et les casetes dans l'ordre chronologique de leur execution. En suite, fondée sur le même critère, on fait la description détaillée de chaque dix complexes archéologique signalés et recherchés. Dans ce stade de recherches, on mentionne que pour le moment, on ne peut pas préciser l'intensité et la durée total d'habitation et pas même l'étendue de l'établissement de Moldova Veche-Rît.

⁷³ Șantierul arheologic Pojejena, *Raport preliminar de săpătură pe anul 1973* (materialele inedite se păstrează în depozitul MJIR).

⁷⁴ Șt. Matei, I. Uzum, în *Banatica*, II, 1973, p. 141—155.

En échange, les rezultats obtenus jusqu'au présent, preuvent qu'il s'agit d'une habitation de caractère rural, composé d'habitations de trois type: efoncés, semi-efoncés et habitations de surface.

En suite, l'auteur présente la culture materielle et spirituelle des habitants de nouveau établissement du Haut Moyen Âge de la Vallée du Danube, en divisant le matériel archéologique découvert dans quelques catégories omogènes: la céramique émaillé et nonémaillé, les os d'animaux, scorie de fer et l'inventaire numismatique. La céramique, la catégorie la meilleure représentée, est décrite, en mentionnant la facture, les formes, la couleur et les ornements. Une attention distincte a été accordée à la céramique émaillé de facture byzantine et aux monnaies schifées à l'époque d'Alexie Comnène (1081—1118) et Bela le III-ième (1172—1196).

Pour ces matériels sont précisés les analogies qui ont été établis avec les découvertes de zone plus rapprochées et plus éloignes. On trouvent les meilleurs analogies dans les établissements du Haut Moyen Âge recherchés: Gornea — *Căunița de Sus*, *Zomonîță*, *Țărmuri* et *Ilidia* (comuna Ciclova Română), dans les points: *Oblîța*, *Cetate*, *Săliște*. Fondé sur cettas analogies, mais aussi sur les analogies avec les matériels de facture bizantine trouvés à Păcuil lui Soare, Capidava, Garvăn-Dinogetia et certainement, vu que les monnaiss découvertes dans le couche de culture, le nouveau établissement de Moldova Veche-Rîț est daté entre les XI—XIII siècles.

La cantité relative importante de matériel ostéologique en provenant les animaux domestiques et les arêtes représente une preuve que cette communauté sedentaire avait comme occupation auxiliaire de base l'élevage des bêtes et complementaire ils s'occupaient de pêche dans la Danube.

La présence de la scorie de fer dans l'établissement est une preuve des anciennes traditions liées de l'exploitation et l'usinage des métaux dans la zone de la ville Moldova Nouă — important centre minier et industriel de nos jours.

Dans la partie finale, l'auteur considère que l'établissement de Haut Moyen Âge de Moldova Veche-Rîț appartenait d'une communauté autohtone roumaine qui pratique des anciennes occupations sedentaires, étant en même temps le héritier et le porteur d'une culture materielle et spirituelle romanique, tant en contenu tant par les formes de manifestation.

L'analyse des matériels archéologiques découverts et aussi la présence des objets de facture byzantine, met en evidence la maintien et la réactivation des relations traditionnelles avec l'empire byzantine. Dans ce context, correspondant a une étape importante pour la constitution de la culture et la civilisation roumaine médiévale, l'établissement identifié apparait comme un point de passer ou chaînon de liaison par la voie de fixation des contacts et de la transmission d'influences reciproques entre les deux grands secteurs de la romanité orientale: le monde roumaine de nord du Danube et le monde byzantine de Péninsule Balkanique.

LA LISTE DE FIGURE

- Fig. 1 a. Le complexe d'habitation n 1, recherché dans l'été de l'année 1970; b. Le profil de la section $S_1/1970$.
- Fig. 2 a. Le plan du habitation no. 2; b. Le profil de la section $S_3/1975$.
- Fig. 3 a. Le plan de complexe B_3 (f); Le profil de la section S_2 de l'année 1975.
- Fig. 4 a. La portion surprise de complexes notés B_4 (f) et B_1 (f) dans la casete $C_1/1975$; b. Le profil de la section $S_2/1975$, la limite sudique.
- Fig. 5 a. Le plan du complexe d'habitation B_5 (f) qui entrecroise un complexe de Hallstatt (B_1/Ha); b. Le profil de la limite vestique de la section $S_6/1976$.
- Fig. 6 a. Le complexe no. 6 avec instalation de feu identifié sur la lature nordique; b. Le profil de la section $S_6/1976$ dans la zone d'habitation.
- Fig. 7 a et b — Le complexe G_7 le profil de la section $S_8/1976$, carreau 2—3.

- Fig. 8 a. L'habitation de surface (B_8f); b. Le profil de la section $S_8/1976$ dans la zone comprise entre 15—20 m.
- Fig. 9 Le plan du complexe (B_9f) recherché dans la section $S_9/1978$ dans le carreau 11—12 m.
- Fig. 10 Le plan du complexe d'habitation ($B_{10}f$) recherché dans $S_9/1978$ et casete 6.
- Fig. 11 a—1, 2, 4, 5 — fragmentes céramiques de zone du complexe d'habitation $B_1(f)$ identifié dans l'année 1970; b. clou de fer forgé de zone B_1 (f); c. équelle — reconstitution — fragment de zone B_1 (f).
- Fig. 12 Céramique de l'habitation B_2 (f); a. 1—3 fragmentes ornamentés émaillés et ornamentés avec cercles (4—6); c. fragmentes céramique sur le parois intérieure avec une croix excisée; d. fragment de pot ornamenté avec ligne en vague incisée.
- Fig. 13 Fragmentes céramiques de complexes d'habitation B_4 et B_4 (campagne de l'année 1975).
- Fig. 14 Fragmentes de pots nonornamentés de complexe d'habitation B_5 (f), 1976.
- Fig. 15 Fragmentes de pots du complexe B_5 (f) 1976.
- Fig. 16 a. -- 1—13 Fragmentes céramiques ornamentés avec des lignes incisés; b. — couvercle de pot (8) de zone du complexe d'habitation B_5 (f).
- Fig. 17 Fragmentes céramiques ornamentés de complexe d'habitation B_7 (f) recherché dans l'année 1976.
- Fig. 18 a. Monnaie byzantine schifée de l'époque d'Alexie Comnène (1081—1118) — avers; b. revers.
- Fig. 19 a. Bronze de l'époque du roi Bela le III-ième (1173—1196) imitation après les monnaies schifées byzantines — avers; b. revers.